

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta tropického zemědělství

Katedra ekonomiky a rozvoje

Česká zemědělská univerzita v Praze

**Fakulta tropického
zemědělství**

Zahraniční rozvojová pomoc jako prostředek
prosazování národních zájmů ČR

Bakalářská práce

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce:

Hejkrlík Jiří, Ing. Ph.D.

Vypracovala:

Trnková Markéta

Konzultant:

Kotková Helena, Ing.

Čestně prohlašuji, že jsem tuto práci na téma Zahraniční rozvojová pomoc jako prostředek prosazování národních zájmů ČR vypracovala samostatně a všechny použité literární prameny jsem řádně uvedla v referencích.

V Praze dne 25. 4. 2014

.....

Markéta Trnková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala mému vedoucímu práce Ing. Jiřímu Hejkrlíkovi Ph.D. za laskavé vedení práce. Za cenné rady, trpělivost, připomínky i konzultace, které mi velmi pomohly, bych ráda poděkovala Ing. Heleně Kotkové.

Abstrakt

Zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS) České republiky je součástí zahraniční politiky ČR, prostřednictvím které přispívá k řešení globálních problémů. Tato práce byla sepsána jako literární rešerše, kde došlo k analýze primárních i sekundárních dat. Na základě dostupných informací byl zmapován vývoj ZRS, určeny cíle a v neposlední řadě zapojení ČR do mezinárodních organizací a financování. Každý stát více či méně prosazuje své zájmy nad zájmy partnerských zemí. Cílem této práce bylo posouzení prosaditelnosti národních zájmů ČR prostřednictvím ZRS. Po celkové analýze je patrné, že Česká republika prosazuje své zájmy a úspěšně. Ve výběru zemí i sektorech působnosti je vždy patrný záměr.

Klíčová slova

Dvoustranná pomoc, mnohostranná pomoc, zahraniční vztahy, rozvojový projekt, mezinárodní organizace.

Abstract

Official Development Assistance (ODA) of the Czech Republic is a part of the foreign policy of the Czech Republic, which sees its share of global issues and its solution. This work was written as a literature review, with the analysis of primary and secondary data. Based on the available information ODA evolution was mapped, intended objectives and, last but not least, participation in international organizations and financing. Given that each state more or less promotes its interests above the interests of the partner countries. The aim of this study was to assess the enforceability of national interests, through ODA. After a complete analysis shows that the Czech Republic promotes its interests and successfully. The selection of countries and sectors of activity is always evident intention.

Keywords

Bilateral aid, multilateral aid, foreign relations, project development, international organizations

Obsah

1. Úvod	1
2. Cíl práce.....	2
3. Metodika práce	3
4. Historie zahraniční rozvojové spolupráce České republiky.....	4
4.1 Zahraniční rozvojová spolupráce před rokem 1989.....	4
4.2 Zahraniční rozvojová spolupráce v 90. letech.....	5
4.3 Zahraniční rozvojová spolupráce v současnosti až po budoucnost	6
4.4 Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce 2010 - 2017	9
5. Priority české rozvojové spolupráce	9
5.1 Teritoriální členění	10
5.2 Sektorové členění.....	10
5.3 Priority v programových zemích zvolených na období 2010-2017	12
5.3.1 Afghánistán	12
5.3.2 Bosna a Hercegovina	13
5.3.3 Etiopie	13
5.3.4 Moldavsko	14
5.3.5 Mongolsko.....	15
5.4 Priority v projektových zemích zvolených na období 2010-2017	16
5.5 Priority v „Dosavadních prioritních zemích“ zvolených na období 2010- 2017.....	17
6. Mnohostranná zahraniční rozvojová spolupráce ČR	17
7. Financování ZRS	18
8. Hodnocení české ZRS	19
8.1 Ekonomické národní zájmy	20
8.2 Bezpečnostní národní zájmy	20
8.3 Politické národní zájmy	21
9. Závěr.....	22
10. Reference	24

Seznam použitých zkratk

ZRS - Zahraniční rozvojová spolupráce

HDP - hrubý domácí produkt

HND- hrubý národní důchod

ČRA - Česká rozvojová agentura

OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Co-operation and Development)

EU - Evropská unie

MGDs - Rozvojové cíle tisíciletí (Millennium Development Goals)

FoRS - České fórum pro rozvojovou spolupráci

OECD/DACC - Výbor OECD pro rozvojovou pomoc (Development Assistance Committee)

OSN - Organizace spojených národů (United nations)

UNDP - Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme)

PRT - Provinční rekonstrukční tým

ZÚ - Zastupitelský úřad

ODA - Oficiální rozvojová pomoc (Official Development Assistance)

1. Úvod

Česká republika, potažmo Československá republika, má v zahraniční rozvojové spolupráci (ZRS) dlouhou historii. Již před rokem 1989 měla tato činnost v ekonomice Československé republiky své místo. *V osmdesátých letech minulého století se rozsah přímé a nepřímé rozvojové pomoci pohyboval kolem 900 milionů korun při objemu HDP kolem 500 miliard korun, což odpovídá zhruba poměru 0,18%* (Silný a Tožička, 2008). Důležitost této práci dává i celosvětové měřítko. Zahraniční rozvojová pomoc se zabývá celosvětovými problémy chudoby, bezpečnosti, životního prostředí, lidskými právy apod. Navíc prosperita chudých zemí slouží ke stabilitě světové ekonomiky a tudíž i k rozvoji českých firem (Horký, 2010). Zahraniční rozvojová pomoc je považována za mechanismus přerozdělování světového bohatství (Lundsgaarde, 2012).

Práce je koncipována do dvou větších částí. První část vysvětluje základní pojmy týkající se problému. Zahrnuje historický vývoj ZRS ve třech dílčích částech a to před rokem 1989, 90. léta a současný vývoj. Dále práce poukazuje na priority české ZRS. Nejdříve vysvětluje teritoriální a sektorové priority, poté propojení těchto priorit a přímé dosazení do zemí.

V druhé části se práce zabývá konkrétními přínosy plynoucí ze ZRS pro Českou republiku. Udává přímé rozdělení ZRS dle národních zájmů, např. ekonomické, bezpečnostní a politické a popisuje styly prosazování těchto zájmů.

Součástí práce je uvedení způsobu financování ZRS a zapojení se do mezinárodních organizací, projektů apod.

2. Cíl práce

Tato bakalářská práce si jako hlavní cíl kladla posouzení prosaditelnosti národních zájmů České republiky prostřednictvím zahraniční rozvojové spolupráce. Práce by měla přesně pojmenovat národní zájmy a určit způsoby prosazování, včetně průběhu i výsledků pro Českou republiku.

Dílčím cílem bylo zmapování ZRS v historickém vývoji České republiky potažmo Československé republiky a identifikace dopadů na národní zájmy z hlediska vývoje a dlouhodobé spolupráce.

Nedílnou součástí byla identifikace cílů v širších souvislostech mezinárodní politiky, jako je zapojení se do mezinárodních organizací, projektů apod. Dále by práce měla poukázat na způsoby financování.

Práce by měla být uceleným náhledem na problematiku české ZRS.

3. Metodika práce

Metodikou práce byla analýza primárních a sekundárních dat, na jejichž základě byla sepsána literární rešerše. Pro hledání vhodné literatury byla využita klíčová slova např. zahraniční rozvojová spolupráce, dvoustranná pomoc, mezinárodní organizace, humanitární pomoc, národní zájem, Česká republika apod.

Získané informace ze sekundárních dat, jako byly odborné články z vědeckých databází a knihy zaměřené na zahraniční rozvojovou pomoc České republiky, umožnily vytvořit ucelený náhled na vývoj a současný stav. Publikace Ministerstva zahraničních věcí ČR daly práci nástin a návod, jak Česká republika spolupracuje, jaké má složení a fungování v rámci ZRS, jaká je mezinárodní politika ČR apod. Koncepce ZRS se přímo odkazují na léta a země, kde mají působnost a to dopomohlo k identifikaci národních zájmů i vývoji. Kritériem výběru informací byla výše zmíněná klíčová slova v souvislosti s datem zveřejnění.

Primární data jako jsou např. webové stránky mezinárodních organizací např. OSN, NATO, EU umožnily zhodnotit aktuální situaci a porovnání se světem.

Dostupné informace a data byla kriticky zhodnocena. Práce se zaměřila na všechny země, v kterých se Česká republika angažuje, ovšem s větším zaměřením na země s programem spolupráce. Hlavním rozebraným obdobím byla léta 2010 – 2017.

Veškeré zdroje použity k sepsání této bakalářské práce byly uvedeny v referencích.

4. Historie zahraniční rozvojové spolupráce České republiky

Historie a transformace ZRS se dá koncipovat do tří větších celků. První část se zabývá činností před rokem 1989, tedy v době Československa. Druhá část se zajímá o 90. léta, útlum ZRS a třetím a zároveň posledním celkem je koncepce ZRS nyní.

4.1 Zahraniční rozvojová spolupráce před rokem 1989

Československo poskytovalo v 80. letech minulého století rozvojovou pomoc 136 zemím světa v objemu mezi 0,7- 0,9 % hrubého domácího produktu (HDP) (Horký, 2010). Zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS) v Československu byla výrazně ovlivněna politickou a ideologickou atmosférou v zemi. Československo se řadilo mezi socialistické státy, tudíž hlavní část pomoci se zaměřovala taktéž na socialistické země. Poskytování pomoci bylo zásadně ovlivněno studenou válkou, tedy sporem mezi komunistickými státy (Sovětským svazem a jeho státy) a západními státy (Spojené státy americké a spojenci) a ZRS byla dobrý nástroj k prosazování vlivu. Tomuto problému se podřídl i rozdělení zemí, kterým Československá republika poskytovala rozvojovou činnost. První skupina se nazývala „mimoevropské socialistické země“ do nichž patřila Kuba, Mongolsko, Severní Korea, Vietnam, později i Laos a Kambodža. Druhou skupinou byly „země přednostního zájmu“ tedy Ghana, Guinea, Mali, později Afghánistán, Angola, Etiopie, Jižní Jemen, Mozambik a Nikaragua. Další skupinu zaujímaly „země československého zájmu z hlediska rozvoje dlouhodobých politických a hospodářských vztahů“. Jinými slovy i země, kde se uplatňovalo plánované hospodářství, tedy Sýrie, Alžírsko, Libye, Irák, Indie, Kongo, Benin, Mexiko, Venezuela, Guinea-Bissau, ale také Nigérie nebo Írán. Poslední skupinu tvořily ostatní rozvojové státy, ve kterých se kvůli politickému zaměření nerozvíjela hlubší ani intenzivnější spolupráce (Začalová et al., 2012).

V této době ZRS nabývala několika forem. „Vedle přímé dodávky potravin, léčiv a jiného zboží tehdejší režim vysílal do rozvojových zemí experty a poskytl vysokoškolské vzdělání více než dvaceti tisícům studentům. Obchodní vztahy se neřídily tržními principy, ale byly často provázány prvky rozvojové pomoci, např. zvýšenými cenami za dovážené produkty (např. za kubánský cukr) nebo podporou průmyslových investic“ (Silný & Tožička, 2008). Tyto formy se také dají dělit na:

1. Hmotnou pomoc, která byla určena pro mimoevropské socialistické země, země

přednostního zájmu a osvobozenecá hnutí.

2. Technickou pomoc určenou pro mimoevropské socialistické země a země přednostního zájmu.

3. Pomoc prostřednictvím stipendií na vysokých školách.

Československo počítalo do rozvojové spolupráce také poskytování dlouhodobých vládních úvěrů, které byly určeny na odběr československého zboží a služeb. Institucionálně bylo poskytování ZRS zajištěno zřízením nazývajícím se Komise pro koordinaci poskytování pomoci rozvojovým zemím a národně osvobozenecým hnutím v roce 1979 a zvláštního odboru pomoci rozvojovým zemím v rámci Federálního ministerstva zahraničního obchodu v roce 1980 (Začalová et al., 2012). Dále musí být vzato v úvahu, že do rozvojové pomoci, byla zahrnována i vojenská pomoc a u té není přesně známo množství. Některým státům vojenská pomoc mohla zjednodušit cestu k demokracii, ovšem např. Angola je poseta minami z Československa do nynější doby (Horký, 2010).

4.2 Zahraniční rozvojová spolupráce v 90. letech

Po roce 1989 nastal velký útlum ZRS díky změně režimu. Kroky vlády z dřívější doby vedly občany k averzi veškerému projevu solidarity, zejména té státní. Nová politická atmosféra v zemi přesunula pozornost na domácí problémy a zahraniční politika musela jít stranou díky nákladným reformám a to jak politickým tak ekonomickým. Novým impulsem pro rozvojovou spolupráci bylo začleňování České republiky do západních politických a ekonomických struktur. S výhledem vstupu ČR do Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), učinila ČR v průběhu roku 1995 kroky k obnovení svého programu ZRS. Východiskem se staly Zásady pro poskytování zahraniční pomoci, které v březnu 1995 schválila vláda (Začalová et al., 2012). Jako hlavní cíl si totiž OECD klade, aby bohaté státy pomáhaly chudším zemím. Hlavní pravomoc získala vláda a v naléhavých případech předseda vlády. Koordinátorem celého systému bylo Ministerstvo zahraničních věcí a ostatní ministerstva se starala o jednotlivé projekty a financování. *„Kritéria byla založena na naléhavosti pomoci, úrovni demokracie a míře využití. Uvolněné prostředky byly v této době poměrně nízké a pomoc byla poskytována přibližně čtyřiceti zemím. Z tohoto důvodu ani efektivita nebyla nejvyšší.“* uvedl Kvíčala (2010).

Tato roztržitost v kombinaci s nízkým objemem pomoci znamenala, že většina prostředků plynula na relativně malé projekty, což snižovalo přínos vynaložených prostředků a ztěžovalo řízení celého systému. Tato situace byla stejná až do roku 2000. Vedle vládní zahraniční rozvojové činnosti se začal rozvíjet i nevládní sektor, kterému se dařilo lépe, hlavně díky méně negativnímu vnímání veřejností (Začalová et al., 2012).

4.3 Zahraniční rozvojová spolupráce v současnosti až po budoucnost

Posledním a třetím celkem vývoje zahraniční rozvojové činnosti je současnost. Tato podkapitola začíná rokem 2000 přes nejbližší současnost až po plány do budoucna.

Významným bodem ZRS České republiky je Koncepce zahraniční rozvojové pomoci ČR na období let 2002 - 2007. Na základě Analýzy a zhodnocení realizace projektů v letech 1996 - 2000 byla předchozí ZRS vyhodnocena jako neuspokojivá a proto byla vytvořena nová koncepce zahraniční rozvojové pomoci. *„Za hlavní cíl poskytování rozvojové pomoci vláda v koncepci prohlásila omezování chudoby v rozvojových zemích. Přihlásila se plně k Rozvojovým cílům tisíciletí (MDGs) a konstatovala, že poskytování rozvojové pomoci je součástí zahraniční politiky a přispívá k prosazování demokracie, lidských práv a sociální spravedlnosti, k integraci rozvojových zemí do světového hospodářství a k udržitelnému globálnímu rozvoji“* (Začalová et al., 2012). MDGs jsou cíle, které si 191 členských států klade za důraz splnit do roku 2015. Je to těchto 8 bodů: odstranit extrémní chudobu a hlad; zpřístupnit základní vzdělání pro všechny; prosazovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen; omezit dětskou úmrtnost; zlepšit zdraví matek; bojovat proti HIV/AIDS, malárii a jiným nemocem; zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí a vytvořit globální partnerství pro rozvoj. *„Kromě prioritních témat zahraniční rozvojové spolupráce, stanovil tento nový koncept tzv. prioritní země. Na základě tohoto kroku došlo k redukci počtu zemí, na něž se rozvojová spolupráce orientovala, snížila se geografická roztržitost rozvojové spolupráce a zvýšila se její efektivita“* (Poncarová, 2009). Počet zemí se z původních přibližně čtyřiceti zemí snížil na dvacet prioritních zemí: Afghánistán; Angola; Bolívie; Bosna a Hercegovina; Burkina Faso; Etiopie; Jemen; Jugoslávie; Kazachstán; Libanon; Makedonie; Mali; Mongolsko; Namibie; Nikaragua; Palestina; Salvador; Ukrajina; Uzbekistán a Vietnam. Další inovací, která byla podpořena, byl vznik jednoho střediska, který měl být jako dozorčí či hlavní orgán k posuzování ZRS. Nový poradní orgán nesl

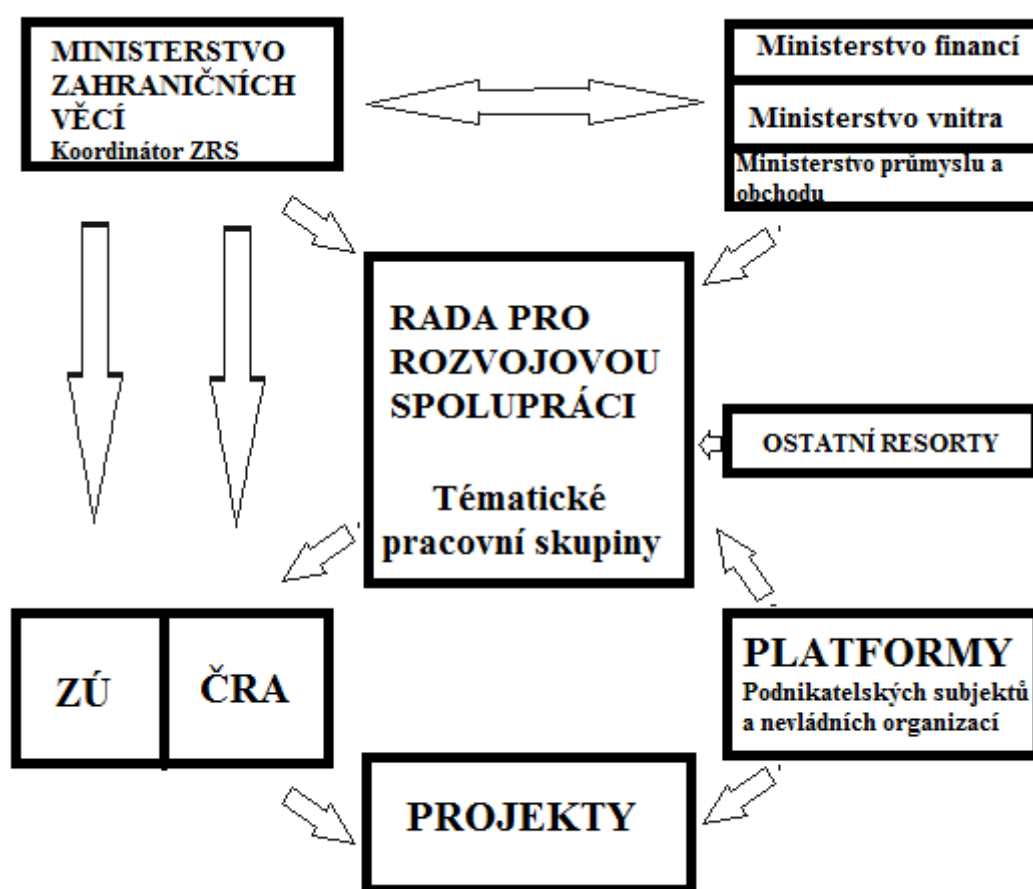
název Rozvojové středisko při Ústavu mezinárodních vztahů. Tento orgán sloužil k posuzování zahraničních projektů, zpracovávání výsledků, komunikaci se zahraničím či pro konzultace s jednotlivými ministerstvy. Nadále ale měla ministerstva své pravomoci. Do budoucna se počítalo, že z tohoto Rozvojového střediska vznikne Rozvojová agentura, která převezme funkce střediska a rozšíří svou působnost. Novým prvkem obsaženým v koncepci byla také uvedena vstřícnost a otevřenost vůči nestátním subjektům. Vláda v koncepci jednoznačně označila nevládní organizace, soukromý sektor, odbory, akademickou obec, média a církve za své partnery v oblasti ZRS (Začalová et al., 2012).

Důležitý moment je rok 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie (EU). Pro ČR je to rok, kdy stále ještě pobírala 2,5 krát více pomoci než jako stát byla schopna vynakládat na ZRS (Horký, 2010). Se začleněním do EU se ČR zapojila také do rozvojové spolupráce Evropského společenství (ES). Toto začlenění sebou neslo spoustu změn. Přes povinné příspěvky do obecného rozpočtu ES po nutné změny v zákonech ČR. Další velkou a pozitivní změnou je přístup k jednotlivým projektům. Česká republika se přihlásila k programovému přístupu, což mělo za následek lepší plánování a předvídatost jak pro českou stranu, tak pro partnerské země. Partnerské země se rozdělily dle zájmu na střednědobé a dlouhodobé. Mezi dlouhodobé prioritní země se řadila Angola, Bosna a Hercegovina, Jemen, Moldavsko, Mongolsko, Srbsko a Černá Hora, Vietnam a Zambie. V střednědobém zájmu se ocitly Afgánistán a Írák. Tedy z původních 20 zemí se výběr zúžil na 11 prioritních zemí, což vedlo k lepší efektivitě ZRS. Tímto začleněním také ČR získává možnost účastnit se výběrových řízení vypisovaných Úřadem pro spolupráci EuropeAid. Uchazeči o granty musí splňovat náročná kritéria, a proto lze předpokládat, že začátky této spolupráce budou nákladnější než samotné výsledky plynoucí z této činnosti (Začalová et al., 2012). Je v zájmu ČR, aby byla co nejúspěšnější.

Koncepce na rok 2006 - 2010 byla ve znamení transformace. ZRS probíhala na základě Vládních programů rozvojové spolupráce. Významným rokem byl rok 2007, kdy 19. září 2007 byla vládou schválena transformace systému ZRS s plánem do roku 2010. Transformace systému se týkala sjednocení pravomocí a úkolů do gesce MZV. „*Zákon vstoupil v platnost 1. července 2010. Jedná se o důležitou zákonnou normu upravující poskytování ZRS ČR. Obsahem zákona bylo vymezení základních pojmů včetně principů, cílů a forem ZRS, postavení a působnost orgánů státní správy a stanovení pravidel pro poskytování ZRS*“ (FORS, 2014). Tedy od vstoupení v platnosti tohoto zákona bylo vše v režii Ministerstva zahraničních věcí, krom výjimek, která byla specifikem pro jiná

ministerstva. Již v roce 2008 byla zřízena Rada pro ZRS, která zastupuje ostatní ministerstva. Jednání Rady se účastní i zástupci občanské společnosti (FoRS a Platforma podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci) a Asociace krajů. Důležitým bodem této koncepce je také sjednocení rozpočtu ZRS a zahrnutí tohoto nemalého výdaje do rozpočtu MZV. Sílí názor, že transparentnost ZRS musí být zlepšena, aby se zefektivnil výsledek pomoci (Ghosh & Kharas, 2011).

System institucionálního zajištění je zobrazen na obrázku 1.

Obr. 1 Institucionální zajištění ZRS ČR (MZV, 2012a).

1. 1. 2008 vznikla i nová organizační složka, Česká rozvojová agentura. ČRA má jasně stanovené úlohy, které musí plnit: identifikace projektů (s MZV); formulace daných projektů; vypisování výběrových řízení a to včetně dotačních výběrových řízení; vedení realizace a monitoring projektů; přípravy pracovníků k výjezdům a odborná školení; podpora českých subjektů k zapojení se do ZRS a vytváření podkladů pro zprávy o ZRS.

Dalším cílem této agentury je prezentace a to jak v ČR, tak ve světě. Organizace spadá pod MZV ČR pod ekonomickou sekci. Logo ČRA slouží k propagaci ZRS ČR. Logo pro Českou republiku na Obrázku 2, logo pro světovou propagaci na Obrázku 3 (ČRA, 2014b).

Obr. 2 Logo ČRA CZ.

Obr. 3 Logo ČRA EN.

4.4 Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce 2010 - 2017

Tato koncepce se týká jak současnosti, tak nejbližší budoucnosti. Schválena byla 24. května 2010. Za úkol má stanovení podmínek ZRS s ohledem na změny jak ekonomické tak politické a bere ohled na nové závazky spojené s EU. Novinky, které se v koncepci objevují, navazují na negativní prvky z koncepce minulé, které nepříznivě ovlivňovaly efektivitu ZRS. Dokument se snaží odstranit nedostatečnou fixaci plánovaného financování, přesněji definovat sektorové priority a snížit počet programových zemí (MZV ČR, 2010). Stanovuje nové teritoriální a sektorové členění. Ve Zvláštním hodnocení české ZRS v roce 2007 OECD/DAC doporučil ČR „přehodnotit svoji sektorovou a tématickou orientaci a soustředit se na oblasti, ve kterých má jasnou komparativní výhodu a přidanou hodnotu.“ (MZV ČR, OECD, 2007). Více o rozdělení priorit dle národních zájmů je v následující kapitole.

5. Priority české rozvojové spolupráce

Na priority ZRS je možné nahlížet ze dvou pohledů. První pohled bude souviset s teritoriálním členěním, tedy kde ČR pomáhá. Druhý náhled je sektorové členění, to

zodpoví otázku v jaké oblasti. Ve třetí části se tyto dva pohledy spojí.

5.1 Teritoriální členění

Dle mezinárodního doporučení ČR přehodnotila své zájmy a snížila počet programových zemí na 5, což jsou země s největší prioritou. Mezi tento výběr zemí patří Bosna a Hercegovina, Etiopie, Afghánistán, Mongolsko a Moldavsko. Dále bylo zvoleno 5 projektových zemí, což jsou země bez zastřešujícího programu spolupráce. V této skupině je Gruzie, Kambodža, Kosovo, Palestinské autonomní území a Srbsko. Poslední skupinu tvoří země, jež dříve byly programové, ale spolupráce pokračuje v jiném rozsahu. ČR tuto skupinu nazývá „Dosavadní prioritní země“, do této skupiny patří Jemen, Angola, Vietnam a Zambie. Ministerstvo zahraničních věcí (2012) uvedlo: *„U každé země proto existují odlišné primární důvody pro rozvojovou spolupráci (odstraňování chudoby, transformace/demokratizace, integrace, stabilizace, bezpečnost). Při výběru byly vzaty v úvahu komparativní výhody České republiky, dosavadní zkušenosti se schopností příjemce absorbovat poskytnutou pomoc a doporučení Výboru pro rozvojovou pomoc Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj.“* Dále je v úvahu bráno i geografické rozmístění vybraných zemí, proto je ve výběru i jak Subsaharská Afrika, tak Asie a ne jen země blízké České republice. Převážně z důvodu kontroly musí být v dané zemi i český zastupitelský úřad. Dalším důležitým kritériem výběru je úroveň socioekonomického rozvoje. Výstižným ukazatelem je hrubý národní důchod (HND) a index lidského rozvoje (Human development index- HDI), který v sobě zaujímá další socioekonomické indikátory (MZV ČR, 2010).

5.2 Sektorové členění

Jako teritoriální členění, tak i sektorové má své důvody. *„Nově stanovené sektorové priority pro období 2010 – 2017 vycházejí ze zkušeností z předcházejícího období a z komparativních výhod České republiky. Jednou z nich je zkušenost s procesem politické, ekonomické a společenské transformace.“* (MZV ČR, 2012a). Sektorové priority jsou postaveny na Rozvojových cílech tisíciletí (Millennium Development Goals- MGDs).

Česká republika si na výše zmíněné období zvolila 5 prioritních oblastí. Těmito oblastmi je zemědělství, životní prostředí, sociální rozvoj, ekonomický rozvoj a podpora demokracie, lidských práv a společenské transformace. Neliší se příliš od celosvětových názorů. Pro příklad tabulka č. 1 od Paragi a Szent Ivanyi (2006), kde rozdělení národních zájmů se dělí na ekonomické, politické, bezpečnostní a ideologické. Specifické je ještě rozdělení na krátkodobé a dlouhodobé výsledky působení viz tabulka č. 1.

Tabulka 1: Rozdělení národních zájmů

	Výhody realizování	
	Dlouhodobé	Krátkodobé
ekonomické	<ul style="list-style-type: none"> • Zvýšení exportu/ vývozu • Získání opory v cílové zemi 	<ul style="list-style-type: none"> • Zvětšení velikosti trhu prostřednictvím zvýšením příjmů a živ. úrovně v přijímajících zemích
politické	<ul style="list-style-type: none"> • Ovlivnění vlády v přijímající zemi • Poskytování pomoci vybrané skupině 	<ul style="list-style-type: none"> • Cíl zahraniční politiky jako strategie k budování dlouhodobého spojení • Zvýšení mezinárodní prestiže
bezpečnostní	<ul style="list-style-type: none"> • Udržení regionální stability, vyhnout se eskalace konfliktů stávajících 	<ul style="list-style-type: none"> • Boj proti globálních hrozbám způsobeným chudobou a rozpadem států
ideologické	<ul style="list-style-type: none"> • Šíření politické a náboženské ideologie prostřednictvím zahraniční pomoci 	<ul style="list-style-type: none"> • Snižování chudoby vyplývající z náboženské, humanitární nebo jiné ideologie (altruismus)

(Tétényi, Szent-Iványi, 2008)

5.3 Priority v programových zemích zvolených na období 2010-2017

Mezi popisované programové země ve zvoleném období patří Afghánistán, Bosna a Hercegovina, Etiopie, Mongolsko a Moldavsko.

5.3.1 Afghánistán

Afghánistán je znám přírodními katastrofami a boji v rámci země. Obyvatelé jsou tudíž velmi závislí na pomoci od ostatních států. Chudoba, která doprovází tento stát, nepřináší nic dobrého k zlepšení životní úrovně ani politiky (Člověk v tísni, 2014). Afghánistán v žebříčku HDI obsazuje 175. místo (ze 187 hodnocených zemí světa) s hodnotou 0,374. Tento stav odpovídá velice špatné situaci - informace je datována k roku 2012 (UNDP, 2013b). I proto Česká republika pomáhá v Afghánistánu již delší dobu.

Od roku 2008 do konce ledna roku 2013 provinční rekonstrukční tým v provincii Lógar (PRT) uskutečnil 141 projektů rozvojových a 111 projektů rychlého dopadu. Prioritními cíli tohoto projektu byly tři pilíře.

1. Podpora provinční vlády

- podpora zvyšování bezpečnosti a dobrého vládnutí

2. Podpora ekonomického rozvoje

- rozvoj zemědělství a vodního hospodářství

3. Podpora nezávislých médií a vzdělanosti obyvatel

- podpora provinčních nezávislých rádií, podpora komunitních rádií, podpora provinční pobočky státního rádia RTA, vzdělávací a informační kampaně v místních médiích (MZV, 2009b).

V Afghánistánu na velice vysoké úrovni pracuje i společnost Člověk v tísni. Ten se od konce roku 2001 zaměřuje nejen na humanitární oblast, ale i na dlouhodobé řešení problémů týkajících se vzdělání, obživy a zvýšení kvality života místních obyvatel (Člověk v tísni, 2014).

Na léta 2013-2017 jsou vytyčeny tyto hlavní sektory působení: zemědělství; voda a sanitace a vzdělávání. Dále se ZRS zajímá o korupci, drogovou závislost, rovné postavení žen a mužů či podporu podnikání. V letech 2012 - 2013 byla ZRS, díky ukončení PRT v provincii Lógar, navýšena. ČR tak v současnosti realizuje pět víceletých bilaterálních

projektů, v roce 2013 bylo na tuto činnost vydáno 21 mil. Kč. Na rok 2014 je plánováno 24 mil. Kč (MZV, 2013a).

5.3.2 Bosna a Hercegovina

Tento stát patří k nejméně rozvinutým zemím v Evropě. V měřítku indexu HDI Bosna a Hercegovina (BaH) obsazuje 81. místo (UNDP, 2013a). Česká republika spolupracuje s Bosnou a Hercegovinou od roku 1992 (ZÚ Sarajevo, 2013). V návaznosti na dosavadní spolupráci, dobré vztahy a snahu Bosny a Hercegoviny o vstup do EU byl zpracován program spolupráce. Hlavním cílem ZRS je zlepšení situace ekonomické i sociální a pomoc při integrování BaH do EU.

Hlavní sektory působnosti České republiky jsou: státní správa a občanská společnost; zásobování vodou a sanitace; obecná ochrana životního prostředí; výroba a dodávky energie; zemědělství, lesnictví a rybolov a nelze opomenout zdravotnictví (MZV, 2012a). Sektor státní správy a občanské společnosti spolu se zdravotnictvím jsou podporovány až od roku 2012, kdežto zbylé sektory působnosti jsou rozvíjeny již několik let.

Prostředky vynaložené Českou republikou slouží jak na velké projekty, tak na malé projekty, transformační projekty i vládní stipendijní programy. ČR je v Bosně a Hercegovině vnímána jako velmi významný a stabilní partner (ZÚ Sarajevo, 2013).

Za odvedenou práci v Bosně a Hercegovině obdržela ČR ocenění. Dne 4. července 2012 ředitel ČRA získal ocenění - Evropský přítel Bosny a Hercegoviny, za dlouhodobou rozvojovou spolupráci (ČRA, 2012).

5.3.3 Etiopie

Stát východní Afriky, který i přes ekonomický růst je stále mezi nejchudšími státy světa. HDI Etiopie dle UNDP je 0,396 a obsazuje tedy 173. příčku ve světovém měřítku (2013a). Ještě v období Československa patřila Etiopie k největším obchodním partnerům v Africe. I proto ČR spolupracuje s Etiopií do současnosti a je vypracován Program rozvojové spolupráce Etiopie na léta 2012 - 2017 (MZV, 2014).

ZRS se v Etiopii zaměřuje na tyto sektory: vzdělávání; zdravotnictví; zásobování vodou a sanitace; zemědělství, lesnictví a rybolov a prevence katastrof a připravenost na

jejich řešení. U vzdělávání se klade důraz na samotný přístup ke vzdělání dívek a žen a zvýšení počtu kvalifikovaných učitelů. Ve zdravotnictví se ČR zaměřuje na zajištění primární péče a poskytovanou kvalitu. V rámci ZRS v Etiopii se ČR dále zaměřuje na budování kanalizace v menších městech a čištění odpadních vod. V zemědělství, které nadále zůstává prioritní oblastí v Etiopii, je snaha o zlepšení povědomosti o využívání zemědělské půdy, např. přizpůsobením zemědělství klimatu a typu krajiny. Sektor na prevenci katastrof a připravenosti na jejich řešení se ZRS zaměřuje na tvoření hydrogeologických map a ochranu životního prostředí (MZV, 2012b).

Samotná vláda Etiopie vydala dokument - Plán růstu a transformace, který má napomoci spolupráci pro rozvoj. Základním cílem v Etiopii je naplnění Rozvojových cílů tisíciletí.

5.3.4 Moldavsko

Moldavsko (Moldavská republika) je nejchudší stát Evropy (HDP v roce 2013 bylo 7.453 mil. USD) (Businessinfo, 2014). Současný stav je nejvíce připisován období, kdy země patřila k Sovětskému svazu. Moldavsko bylo využíváno jen jako zemědělská plocha pro celý Sovětský svaz. Po rozpadu ovšem nebyl nikdo, kdo by se o velké zemědělské plochy zvládal starat dále (Univerzita Palackého v Olomouci, 2013). Země dle indexu HDI obsazuje 113. místo v žebříčku 187 zemí, hodnota je 0,66, datována k roku 2012 (UNDP, 2013). Moldavsko je pod tlakem vnějších států, na kterých je hospodářsky závislé (Feix, 2013).

Na základě jednání a potřeb vznikl s Moldavskou republikou Program rozvojové spolupráce s Moldavskem na období 2011 - 2017 (MZV, 2013b). ZRS se zaměřuje na podporu sektorů: sociální rozvoj; životní prostředí a zemědělství. Upřesnění sektorových priorit: zásobování vodou a sanitace; vzdělávání; sociální infrastruktura a služby a zemědělství, lesnictví a rybolov. Přímé projekty se zaměřují např. na využívání vodních zdrojů, sanitace a odstraňování nelegálních skládek a jiných ekologických zátěží. Předávání zkušeností ohledně transformace politického a sociálního systému. Podpora při budování právního státu a to i z technického pohledu. Dalším cílem je zlepšení podmínek pro znevýhodněné skupiny obyvatelstva, jako jsou děti a tělesně postižení obyvatelé. Integrace těchto lidí do společnosti i rozvoj sociální péče. Sektor zemědělství se zabývá potravinovou bezpečností a rozvojem malých a středních podnikatelů. Zlepšení životního

prostředí má za následek lepší kvalitu života. V tomto směru se ČR zaměřuje na budování protipovodňové ochrany, jelikož povodně mají v Moldavsku katastrofální dopady, které působí na celou ekonomiku země. Dále se dbá na vzdělávání v oblasti životního prostředí.

Za posledních pět let objem finančních prostředků poskytnutých Moldavsku překročil 200 mil. Kč. Česká republika je považována a vnímána moldavskou stranou za velmi významného partnera ZRS (MZV, 2013b).

5.3.5 Mongolsko

Podobně jako v Moldavsku se i v Mongolsku zhroutila ekonomika s rozpadem SSSR. Mongolsko je zemí pastevectví bez výrazného využití moderní techniky. Dle indexu HDI se Mongolsko ocitá na 108. příčce s hodnotou 0,675 (UNDP, 2013a). Země se potýká s nedostatkem přístupu ke kvalitní vodě, s vysokou negramotností a velmi špatnou infrastrukturou. Mongolsko si klade za úkol splnit 6 z 9 cílů z Rozvojových cílů tisíciletí do roku 2015 (MZV, 2012c).

Již v dobách Československa patřila země k důležitým obchodním partnerům. Díky dlouhodobým a velmi dobrým vztahům mezi zeměmi byla dohodnuta ZRS na léta 2011 - 2017.

Česká republika se v Mongolsku zabývá sektory: sociální rozvoj; životní prostředí; ekonomický rozvoj a zemědělství. Sociální rozvoj se zaměřuje na vzdělání, především učňovské vzdělání zemědělského směru a poskytování vládních stipendií. Další zaměření je na sociální služby. Sektor životního prostředí je zaměřen na zásobování vodou a sanitaci. Úkolem je zde obnovení zdrojů pitné vody a zlepšení kvality vody. Dílčím cílem je také naučit místní obyvatelstvo, jak s vodou hospodařit. Z pohledu ekonomického se česká ZRS zaměřuje na výrobu a dodávky energie. Velký problém tvoří zastaralé technologie, které nadměru ničí životní prostředí. Dalším sektorem zaměření je rozvoj obchodu a dalších služeb. Podpora obchodu a samostatnosti malých obchodníků by měla přispět k vytvoření nových pracovních míst a konkurenceschopnosti na evropském trhu. Důležité je seznámení Mongolska s normami a novými technologiemi. V zemědělství se ZRS zaměřuje na udržitelnost a soběstačnost spolu s využitím přebytku, tedy distribuční a zpracovatelský řetězec. Velký důraz, hlavně kvůli financím, se klade na propojování jednotlivých aktivit mezi sektory (MZV, 2012c).

5.4 Priority v projektových zemích zvolených na období 2010-2017

Mezi popisované projektové země patří Gruzie, Kambodža, Kosovo, Palestinské autonomní území a Srbsko. ZRS se v těchto zemích realizuje na bázi projektů.

Gruzie dle indexu HDI obsazuje 72. místo v žebříčku 187 zemí (UNDP, 2013a). Již v květnu 2000 byl vybudován na území Gruzie zastupitelský úřad ČR. Vztahy mezi těmito zeměmi jsou na velice dobré úrovni (Global politics, 2007). ZRS ČR se zaměřuje na tyto sektory: zdravotnictví; energetika; zemědělství; ochrana životního prostředí; sociální služby a státní správa. Rozvojová spolupráce byla také velmi ovlivněna dopady konfliktu mezi Gruzii a Ruskem v roce 2008, primárně se zaměřuje na odstraňování následků války.

Mezi Kambodžou a Českou republikou potažmo Československem má ZRS dlouhou historii. Československo vedlo velmi živé diplomatické a obchodní vztahy. Útlum ZRS nastal v souvislosti s demokratickými změnami po roce 1989 (Nožina et al., 2007). V rámci projektů se ZRS v této době zajímá o rozvoj sociální infrastruktury, výrobu a dodávky energie a v neposlední řadě pozitivní změny ve zdravotnictví. Dle indexu HDI Kambodža obsazuje 138. místo ve světovém měřítku (UNDP, 2013).

V Kosovu je snaha o propojení projektů z různých sektorů, pro co nejlepší a nejefektivnější výsledky. Kosovo se řadí mezi nejchudší státy Evropy. Projekty ZSR ČR jsou zaměřeny na oblast sociální infrastruktury a služeb, vzdělávání a oblast zásobování vodou a sanitace. Zaměření na čištění odpadních vod má velký význam, tento sektor je v Kosovu teprve v začátcích (ČRA, 2014a).

Palestinské autonomní území má velmi specifické podmínky pro ZRS. Aktivita ČR je uskutečňována formou poskytování finančních darů pro Palestinskou samosprávu na určené projekty. V roce 2013 bylo realizováno 7 projektů v celkové hodnotě přes 10 mil. Kč. Projekty se realizují v sektorech energetiky a zemědělství (MZV, 2013c).

Poslední projektovou zemí je Srbsko, které prochází ekonomickou transformací a má ve snaze se připojit k EU. V březnu 2012 se stalo oficiálně Srbsko kandidátskou zemí EU (Tomšíková & Šilhánková, 2013). ZRS ČR se zaměřuje na sektory zdravotnictví, zásobování vodou a sanitace a v neposlední řadě zemědělství. Dle indexu HDI se Srbsko ocitá na 64. místě ze 187 zemí světa (UNDP, 2013a).

Ve všech projektových zemích jsou navíc poskytována vládní stipendia pro vysokoškolské studenty a malé lokální projekty při zastupitelských úřadech.

5.5 Priority v „Dosavadních prioritních zemích“ zvolených na období 2010- 2017

Mezi popisované země patří Zambie, Jemen, Vietnam a Angola. Volba pomoci v těchto zemích staví na malých lokálních projektech a dokončování projektů z období předchozích. Země této skupiny nemají již program spolupráce.

Nejčastějšími sektory působení v daných zemích jsou: sektor zemědělství; životní prostředí; voda a sanitace; zdravotnictví a vzdělávání. Významnou oblastí je migrace a reintegrace navrátilců z ČR (MZV, 2011).

6. Mnohostranná zahraniční rozvojová spolupráce ČR

Vzhledem ke světovým problémům, ČR spolupracuje s řadou mezinárodních organizací, které usilují o celosvětové snížení chudoby. Již dávno v minulosti byla snaha o celosvětovou pomoc, bez ohledu na vlády jednotlivých států. Jednou z nejstarších humanitárních organizací, která se tímto zabývala, byl Mezinárodní výbor Červeného kříže (Hokrová & Táborská, 2008). V nynější době se touto celosvětovou problematikou zabývá organizací hned několik. ČR se zejména zapojuje do aktivit EU, Organizace spojených národů (OSN), mezinárodních finančních institucí, OECD a dalších. U mnohostranné zahraniční rozvojové pomoci lze očekávat při dobré koordinaci velmi vysokou účinnost a efektivitu ZRS, také dochází ke snížení transakčních nákladů (Bigsten & Tengstam, 2014). Způsoby zapojení se do aktivit jsou jak přímé tak nepřímé. Mezi přímé aktivity lze uvést zapojení odborníků a expertů v rozvojových projektech a předávání zkušeností. Hlavní a základní aktivitou jsou nicméně nepřímé způsoby zapojení a to odvádění finančních příspěvků. Příspěvky jsou jak povinné, které souvisí se členstvím, tak účelové, u nichž se klade důraz na zapojení českých expertů. I na tuto formu pomoci je sepsána koncepce Strategie mnohostranné rozvojové spolupráce ČR na období 2013 - 2017. Koncepce se zabývá možnostmi využití členství v mezinárodních organizacích.

V tomto ohledu má ČR čtyři stanovené cíle (MZV, 2013c) :

1. Prosazování zájmů (teritoriálních a tematických priorit) ČR při plnění globálních cílů rozvojové spolupráce.

2.Posílení účasti českých subjektů na realizaci multilaterálních projektů.

3.Uplatnění českých expertů ve strukturách mezinárodních organizací.

4.Zajištění výrazné účasti na rozhodovacích procesech organizací.

Své cíle ČR nepřímo ovlivní financemi, které poskytuje. Dle výše finančních prostředků lze vyjádřit zvýšením zájem nebo naopak snížením prostředků nezájem o danou aktivitu či členství.

7. Financování ZRS

19. září 2007, kdy byla vládou schválena transformace ZRS, bylo jedním bodem i sjednocení rozpočtu ZRS a zároveň zahrnutí tohoto výdaje do rozpočtu Ministerstva zahraničních věcí. Jak je popisováno v úvodu práce, dříve bylo financování ZRS hrazeno z prostředků na nepředvídatelné výdaje, což si odporuje s dlouhodobým plánováním projektů, to je hlavní důvod změny. Tudíž prostředky na nepředvídatelné výdaje mohou zůstat v plné výši na právě určitou činnost a ZRS má svůj rozpočet s plánováním. Plánované financování či vlastní rozpočet na ZRS je také důležitý pro větší kontrolu toku financí.

ČR se řídí ročním programem, který spolu s návrhem rozpočtu předkládá ministr zahraničních věcí, jako hlavní koordinátor ZRS. Každý rok v květnu je schvalován rozpočet na rok následující. Zároveň s návrhem rozpočtu je předkládán i výhled rozpočtu na další dva roky pro plánování víceletých projektů. Pro mezinárodní srovnání je jednotné i vykazování vydaných prostředků a to prostřednictvím ukazatele HND (MZV, 2009a). Je dokázáno, že v krátkodobém horizontu má nárůst HND jen mírný dopad na nárůst ZRS (Fuchs, 2014).

Nejaktuálnější celistvé informace ohledně financování jsou z roku 2012, kdy OECD/DAC v srpnu roku 2013 předložilo kompletní vydané částky bilaterální i multilaterální oficiální rozvojové pomoci.

V roce 2012 bylo oficiálně vydáno na ZRS 4,29 miliard Kč. Oproti roku 2011 to znamená pokles o 3%. Dle poměru oficiálně vydaných prostředků a ukazatele HND ČR pracuje jen s 0,12%. Pro porovnání se členy OECD/ DAC, v průměru vynakládají 0,29% HND (MZV, 2013d). Pro porovnání s předchozími lety v ČR je přiložena tabulka č. 2.

Tabulka 2: Objem finančních prostředků vynaložených Českou republikou na ODA v letech 2007 – 2012 (v mil. Kč, běžných cenách).

Rok	ODA (mil. Kč)	HND (mil. Kč)	ODA/HND
2007	3 632,82	3 311 579	0,11 %
2008	4 245,26	3 418 250	0,12 %
2009	4 077,43	3 411 076	0,12 %
2010	4 341,78	3 429 000	0,13 %
2011	4 441,82	3 550 951	0,12 %
2012	4 291,29	3 473 175	0,12 %

(MZV, 2013).

Celková částka 4,29 miliard Kč je rozdělena jak na dvoustrannou a mnohostrannou pomoc. Na dvoustrannou pomoc v roce 2012 bylo vynaloženo 1,36 miliard Kč, přičemž největšími příjemci byly Afghánistán, Ukrajina, Moldavsko, Mongolsko, Bosna a Hercegovina a Etiopie. Na mnohostrannou pomoc v roce 2012 bylo vynaloženo 2,93 miliard Kč, největší část financí směřuje do rozpočtu EU (MZV, 2013d).

8. Hodnocení české ZRS

Na úspěšnost či neúspěšnost ZRS lze nahlížet z několika pohledů. Nejvíce dostupným hodnocením jsou Evaluace projektů ZRS. Toto hodnocení slouží k posouzení toho, jak byl projekt úspěšný. Zodpoví otázky ohledně celkového dopadu, relevantnosti, efektivitě či splnění cílů, udržitelnosti přínosů a dalšího využití přístupů či metod. Tyto evaluace jsou nedílnou součástí ZRS. Slouží pro informovanost vlády, ale i veřejnosti, pro získávání podpory a důvěry i pro kontrolu využívání finančních prostředků. Evaluace jsou jedním z doporučení ze strany OECD a EU (ČRA, 2014). Otevřené údaje a dostupné informace jsou základním kamenem pro posílení důvěry a zvýšení efektivity ZRS (Linders, 2013).

Vzhledem k narůstajícím obnosům finanční pomoci je patrné, že ČR je úspěšná v ZRS a snaží se naplňovat dané cíle. Ve vývoji ZRS je patrné, že se ČR z evaluací a zhodnocení vždy poučila a proto vznikaly nové koncepce a sektorové i teritoriální priority. Toto tvrzení vyplývá např. z Koncepce ZRS na léta 2002 – 2007, kdy na základě předchozí analýzy a zhodnocení byla tato koncepce vytvořena a např. snížen počet programových

zemí pro lepší efektivitu.

Evaluace ovšem hodnotí pouze dopady projektů v daných zemích, využitelnosti finančních prostředků, celkovou efektivitu v dané zemi apod., zcela chybí pohled na hodnocení splnitelnosti svých vlastních národních zájmů.

8.1 Ekonomické národní zájmy

Na počátku vztahu v rámci ZRS bývá vždy patrný obchodní a strategický zájem, který může snížit úlohu pomoci jako nástroje rozvoje (Frot, 2014). Z hlediska ekonomických zájmů je nejdůležitější obchod. Zvýšení exportu či zapojení se do místních trhů působí vždy kladně na ekonomiku států. Dárcovské země očekávají, že příjemci ZRS oplátí pomoc např. koupí více národních výrobků (Younas, 2008). Dalším, dílčím cílem může být import důležitých surovin.

Mezi zájmové země pro export určené na období 2012 - 2020 a zároveň země české ZRS patří Etiopie a Moldavsko (BusinessInfo.cz, 2012). Zájmové země pro export jsou státy, které uvedlo Ministerstvo průmyslu a obchodu v konceptu Exportní strategie. Úkolem této koncepce je zvýšit celkový export a diverzifikaci exportu do zemí mimo EU. Státy jsou vybrány dle požadavků českých firem a dle priorit českého trhu.

Ve většině prioritních zemí ZRS existují obchodní vazby již z minulosti, to tvoří poměrně dobré podmínky pro budoucí možné podnikání (Dohnal, 2009). Tato komparativní výhoda patří především pro země bývalého Sovětského svazu.

Co se týká importu, není příliš brán v potaz se ZRS, výjimkou by mohl být Vietnam a dodávka levného zboží a strojů (BusinessInfo.cz, 2013).

8.2 Bezpečnostní národní zájmy

Tento národní zájem ČR přímo uvádí v dokumentu Bezpečnostní strategie České republiky 2011 (MZV, 2011). Hlavní národní zájem je udržení stability a vyvarování se konfliktům. ČR se aktivně zapojuje do bezpečnostních aktivit v rámci EU a NATO.

ČR nesousedí přímo s žádným mimořádně nebezpečným státem, ovšem regiony, kde není stabilní situace, nejsou příliš vzdálené např. - země bývalé Jugoslávie. Občanské války, které v zemích proběhly v 90. letech, mají následky do dnešní doby. Stále se v zemích

rozvíjí kriminalita a také je problém s migrací uprchlíků, kteří z velké části putují do Německa. ČR slouží především jako tranzitní země. Migrace s bezpečností souvisí velice blízce, ať se jedná o obchod s lidmi, zbraněmi nebo drogami (Začalová et al., 2012). Klade se také důraz na země, které sousedí se členy EU. V rámci bezpečnosti je i nejdůležitější cíl a to je boj proti chudobě. V chudších a nevyrovnaných státech je větší riziko vzniku konfliktu.

Dle bezpečnosti lze nahlížet i na problematiku ZRS jako nástroje pro ovlivnění výsledku konfliktu v dané zemi. Tedy státy mohou pomáhat zemím, kde probíhá konflikt právě pro vlastní zisk nebo naopak státy pomáhají zemím bez konfliktů pro snadnější přístup např. na zahraniční trh. Toto tvrzení jen usvědčuje a vysvětluje směr pomoci např. USA nebo i bývalého Sovětského svazu (Balla, 2008). Velmi dobrým příkladem je pomoc v Afghánistánu, ČR s Afghánistánem má velmi dobré obchodní vztahy, ale pro velké nebezpečí a problémy v dané zemi je velmi těžké obchody dokončit, proto se na zemi musí jít nejdříve z pohledu odstranit hrozící nebezpečí (Asociace pro moderní otázky, 2009).

8.3 Politické národní zájmy

Politické zájmy vždy úzce souvisí jak se zájmy bezpečnostními tak ekonomickými (Dohnal, 2009). Politické zájmy ČR se zaměřují na možný vliv v mezinárodních organizacích. Např. ČR se snaží o zapojení Srbska a Bosny a Hercegoviny do EU, národním zájmem je poté získání většího vlivu při důležitém hlasování, např. o rozpočtu EU, využívání příspěvků mezinárodních organizací apod.

Dílčím cílem je šíření ideologie. Již v úvodu práce je zmiňován fakt, že ČR poskytovala v dřívější době ZRS zemím, které byly také socialistické. V nynější době je zájmem demokratizace Evropy, výsledkem je, že dochází ke zlepšení bezpečnostní situace. Kritici tvrdí, že chudoba je odrazem selhání vlády. Tedy podporou liberálních režimů, může dojít k úspěchu v podobě snížení světové chudoby (Boone, 1996).

Dalším zájmem je zvýšení mezinárodní prestiže, což je pro stát velice důležitý faktor a to i z ekonomického hlediska, např. již z pohledu cestovního ruchu.

9. Závěr

Na základě sepsané literární rešerše je možné zodpovědět cíle práce, tedy zda Česká republika prosazuje své národní zájmy prostřednictvím zahraniční rozvojové spolupráce.

Mezi příjemce ZRS patří země, u kterých ČR vnímá alespoň jeden z národních zájmů, jimiž jsou zájmy bezpečnostní, ekonomické a politické. Tyto zájmy jsou patrně vždy neoddělitelné a velice blízce spolu souvisí. Prosazování národních zájmů prostřednictvím ZRS má přímou souvislost (budování protipovodňové ochrany v Moldavsku) a nepřímou souvislost (podpora obchodu v Mongolsku a tedy vytvoření nových pracovních míst pro místní obyvatele) s objemem vynaložených finančních prostředků.

Z hlediska ekonomických zájmů lze na problematiku nahlédnout hlavně z pohledu exportu. Export je důležitou součástí ekonomiky země. Ekonomické zájmy se nejvíce prosazují v rámci zlepšování místních trhů, pomoc při podnikání ať malým tak velkým podnikatelům apod. Dle mého souzení jsou to zájmy nejvíce prokazatelné. Z hlediska zaměřeného období na léta 2010 – 2017, se u dvou z pěti prioritních zemí přímo uvádí ekonomický zájem v rámci Exportní strategie vydané Ministerstvem průmyslu a obchodu. Jsou to státy Etiopie a Moldavsko, přitom obě země s ČR mají navázanou obchodní spolupráci a velmi blízké vztahy již z dřívější doby. Ve většině států české ZRS je zaměřeno na rozvoj zemědělství, poznatků o ekologii a vodních zdrojích, což s ekonomikou souvisí velice blízce.

Z hlediska bezpečnostních zájmů se ČR hlavně snaží o udržení stability a vyvarování se konfliktům. Pro tento národní zájem existuje Bezpečnostní strategie České republiky vydaná Ministerstvem zahraničních věcí. V rámci bezpečnosti se ČR podílí hlavně na členství a podpoře mezinárodních organizací jako jsou EU a NATO. Bezpečnostní zájmy se projevují ve většině zemích, kde ČR působí. V Afghánistánu je to boj s korupcí, drogami a terorismem, v Bosně a Hercegovině stabilizace země a např. v Moldavsku problém s migrací a souvisejícím obchodem se zbraněmi, drogami a lidmi.

U politických zájmů je brán velký důraz na možný celosvětový vliv a prestiž. Dílčím cílem je šíření ideologie. Politické zájmy jsou velice spjaty jak s obchodními tak s ekonomickými zájmy. Politické cíle často souvisí se členstvím v mezinárodních

organizacích. Např. ČR se snaží o zapojení Bosny a Hercegoviny a Srbska do EU, tímto krokem může být sledováno spojení při důležitém hlasování.

ZRS je velice spjata s vydanými finančními obnosy. Z navyšování finančních obnosů vyplývá, že ČR využívá potenciál ZRS ke stabilizaci situace v daných zemích, ke zlepšení mezinárodní spolupráce apod. Čím více ČR finančních prostředků poskytne, tím více lze očekávat přiblížení k naplnění národních zájmů, jako jsou např. bezpečnost či přístup na zahraniční trh. Při snižování finančních prostředků se lze domnívat dvou protichůdných názorů. Buď ČR naplnila své cíle, nebo naopak nemá dostatečné množství prostředků, aby cílů dosáhla.

Důvody, proč se Česká republika zaměřuje hlavně na své vlastní zájmy, může být několik. Lze se domnívat, že tento pohnutek vychází hlavně z nízké výše finančních prostředků a tedy cíl je využít co nejvíce pro vlastní prospěch, ovšem v rámci zodpovědnosti za globální problémy.

10. Reference

Asociace pro moderní otázky. 2009. Proč a jak pomáhá Česká republika v Afghánistánu? Available at <http://www.amo.cz/novinky/proc-a-jak-pomaha-ceska-republika-afghanistanu-2.html>: Accessed 2014- 04- 24.

Balla E. 2008. Giving and Receiving Foreign Aid: Does Conflict Count? World Development 36: 2566- 2585.

Bigsten A, Tengstam S. 2014. International Coordination and the Effectiveness of Aid. World Development 2014.

Boone P. 1996. Politics and the effectiveness of foreign aid. European Economic Review 40: 289-329.

BusinessInfo.cz. 2012. Zájmové země pro export. Available at <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/zajmove-zeme-pro-export-23967.html>: Accessed 2014-04-12.

BusinessInfo.cz. 2013. Interaktivní exportní profil prioritních zemí: Vietnam. Available at <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/interaktivni-exportni-profil-prioritnich-zemi-vietnam-21345.html#!&chapter=2>: Accessed 2014-04-12.

BusinessInfo.cz. 2014. Moldavsko: Ekonomická charakteristika země. Available at <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/moldavsko-ekonomicka-charakteristika-zeme-19036.html#sec2>: Accessed 2014-04-12.

Člověk v tísni Česká republika. 2014. Humanitární pomoc a rozvoj: Afghánistán. Available at <http://www.clovekvtsni.cz/cs/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/zeme/afghanistan>: Accessed 2014-03-06.

ČRA. 2012. Česká republika pomáhá: Ředitel ČRA získal ocenění za rozvojovou spolupráci s Bosnou a Hercegovinou. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 20p.

ČRA. 2014a. Evaluace projektů zahraniční rozvojové pomoci. Available at <http://www.czda.cz/rozvojova-spoluprace/rozvojova-spoluprace-cr-zrs/bilateralni-spoluprace/evaulace-zrs.htm>: Accessed 2014-04-12

ČRA. 2014b. O nás: Hlavní úkoly ČRA. Available at <http://www.czda.cz/cra/o-nas.htm>: Accessed 2014-03-17.

Dohnal M. 2009. Zahraniční rozvojová pomoc ČR jako nástroj prosazování vlastních národních zájmů [Bc.]. Brno: Masarykova univerzita. 42p.

Exnerová V, Hlavičková Z, Jelínek P, Kaplan M, Plešinger J. 2008, aktualizace: Jebili Začalová P. 2012. Zahraniční rozvojová spolupráce. Available at <http://www.rozvojovka.cz/zahranicni-rozvojova-spoluprace-cr> : Accessed 2014-02-26.

Exnerová V, Volfová A. 2008, aktualizace: Horký O. 2008. Jebili Začalová P. 2012. Chudoba. Available at <http://www.rozvojovka.cz/chudoba>: Accessed 2014-04-12.

Feix R. 2013. Rozvojová pomoc jako součást regionálního rozvoje na příkladu Moldavska [Diplomová práce]. Pardubice: Univerzita Pardubice. 104p.

FoRS. 2014. Struktura ZRS. Available at http://www.fors.cz/rozvojova-spoluprace/ceska-politika/struktura-zrs/#.UsF6PE_hbIU : Accessed 2014-02-26.

Frot E. 2014. Aid Effectiveness in Times of Political Change: Lessons from the Post-Communist Transition. *World Development* 56: 127-138.

Fuchs A. 2014. Determinants of Donor Generosity: A Survey of the Aid Budget Literature. *World Development* 56: 172-199.

Ghosh A, Kharas H. 2011. The Money Trail: Ranking Donor Transparency in Foreign Aid. *World Development* 39: 1918–1929.

Global politics. 2007. Česko- gruzínské vztahy. Global Politics časopis pro politiku a mezinárodní vztahy. Available at <http://www.globalpolitics.cz/clanky/cesko-gruzinske-vztahy>: Accessed 2014-03-27

Hokrová M, Táborská S. 2008. Globální problémy a rozvojová spolupráce- Témata o která se lidé zajímají. Praha: Člověk v tísni o.p.s. 214p.

Horký O. 2010. Česká rozvojová spolupráce: Diskurzy, praktiky, rozpory. Praha: Ediční rada SocioLOGického Nakladatelství (SLON). 208 p.

Kvíčala, P. 2010. Transformace české zahraniční rozvojové spolupráce: Petr Kvíčala: Poradce pro rozvoj a strategii v oblastech ruské federace a státech SNS. Available at <http://petrkvicala.cz/?p=896> : Accessed 2014-02-26.

Linders D. 2013. Towards open development: Leveraging open data to improve the planning and coordination of international aid. Government Information Quarterly 30: 426-434.

Lundsgaarde E. 2012. The future of European development aid. Futures 44: 704- 710.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky a Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. 2007. Rozvojová spolupráce České republiky: Zvláštní hodnocení výboru OECD pro rozvojovou pomoc. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 23p.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2009a. Střednědobý výhled financování zahraniční rozvojové spolupráce a humanitární pomoci do roku 2012. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 10p.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2009b. Priority a projekty českého PRT v Lógaru. Available at http://afghanistan.mzv.cz/prtlogar/cz/prtlogar/rekonstrukcni_projekty_mise_isaf_prt.html: Accessed 2014-03-16.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2010. Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na léta 2010-2017. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 36p.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2011. Bezpečnostní strategie České republiky 2011. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 20p.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2012a. Publikace Česká republika pomáhá. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 36p.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2012b. Program rozvojové spolupráce s Etiopií na období 2012-2017. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 14p.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2012c. Program rozvojové spolupráce s Mongolskem na období 2011-2017. Ministerstvo zahraničních věcí. 14p.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2013a. Afghánistán. Available at http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/programove_zeme/afghanistan/index.html: Accessed 2014-03-18.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2013b. Program rozvojové spolupráce s Moldavskem na období 2011-2017. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 15p.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2013c. Mnohostranná zahraniční rozvojová spolupráce ČR. Available at http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/index.html: Accessed 29-3-2014.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2013d. Strategie mnohostranné rozvojové spolupráce ČR na období 2013-2017. Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 29P.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2014. Etiopie. Available at http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/programove_zeme/etiopie/index.html: Accessed 2014-03-18.

Nožina M, Jiří Š, Kučera K. 2007. Kambodžské království a Česká republika. Nástin bilaterálních vztahů. *Mezinárodní vztahy* 42: 86-108.

OSN Praha. 2000. Oficiální seznam indikátorů MGDs. OSN. 2p.

Poncarová J. 2009. Česká rozvojová spolupráce po roce 2004. Available at <http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/375-ceska-rozvojova-spoluprace-po-roce-2004.html>: Accessed 2014-12-28.

Silný J, Tožička T. 2008. České přešlapování v boji proti globální chudobě. Available at <http://www.ekumakad.cz/cz/temata/ceske-preslapovani-v-boji-proti-globalni-chudobe> : Accessed 2014-02-26.

Tétényi, A.; Szent-Iványi, B. 2008. The Role of Central and Eastern Europe in the EUs Development Policy. EADI. 8p.

Tomšíková L, Šilhánková V. 2013. Regionální rozvoj a rozvojová pomoc na příkladu vybrané země z oblasti Balkánu- Srbsko. Available at http://is.muni.cz/do/econ/soubory/katedry/kres/4884317/41725568/43_2013.pdf: Accessed 2014-03-27.

UNDP. 2013a. Human development report 2013, The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World. Washington DC: Communications Development Incorporated. 216 p.

UNDP. 2013b. Human development report 2013: Afghanistan. UNDP. 4p.

Univerzita Palackého v Olomouci. 2013. Dokumentární filmy CESTY ČESKÉ ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE, Moldavsko. Available at <http://www.cestyrs.upol.cz/moldavsko/>: Accessed 2014-03-21

Younas J. 2008. Motivation for bilateral aid allocation: Altruism or trade benefits. *European Journal of Political Economy* 24: 661-674.

Zastupitelský úřad Sarajevo. 2013. Bosna a Hercegovina: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. Available at <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/bosna-a-hercegovina-obchodni-a-ekonomicka-19285.html#sec7>: Accessed 2014-03-18